

Sociological Analysis of Members Participation in Agricultural Cooperatives with an Emphasis on Cooperative Principles

(Case Study: Agricultural Cooperatives of North Khorasan Province)*

Hosein Feizabadi¹ | Aliakbar Majdi² | Gholamreza Hasani Darmyan³ | Hadi Vakili⁴

1. PhD Candidate in Economic Sociology and Development, Ferdowsi University of Mashhad, Mashhad, Iran.

E-mail: feiz1376@yahoo.com.

2. Assistant Professor, Department of Social Sciences, Ferdowsi University of Mashhad, Mashhad, Iran (Corresponding author). E-mail: majdi@ferdowsi.um.ac.ir

3. Assistant Professor, Department of Social Sciences, Ferdowsi University of Mashhad, Mashhad, Iran.

E-mail: hassani@ferdowsi.um.ac.ir

4. Associate Professor, Department of History, Ferdowsi University of Mashhad, Mashhad, Iran. E-mail: vakili@um.ac.ir

Article Info

Article type:

Research Article

Article history:

Received: 19 September 2022

Received in revised form: 25 January 2023

Accepted: 06 February 2023

Published online: 27

February 2023

Keywords:

Agricultural Cooperatives,
North Khorasan, Principles of
Cooperation, Participation.

ABSTRACT

Introduction: The main difference between cooperatives, including agricultural cooperatives, and other commercial enterprises is the existence of cooperative principles, and the element of member participation in cooperatives plays a very important role in the implementation of these principles. The aim of this research is to analyze the participation of members in agricultural cooperatives, focusing on the principles of cooperatives.

Method: This research is a qualitative study with an inductive approach. A focused group discussion method and a discussion paper were used to collect data. The qualitative method of thematic analysis was used to analyze the data in this study.

Findings: From the research participants' perspective, the factors that influence members' participation in agricultural cooperatives are as follows: Distrust of agricultural cooperatives, low familiarity with cooperatives, low member participation in agricultural production cooperatives, high member participation in cooperatives that meet agricultural needs, high participation in traditional agricultural cooperatives, and the lack of a link between cooperative laws and member participation.

Results: The results of the research showed that stereotypes about cooperatives have a great influence on member participation. The mentality of people and members towards cooperatives is completely different from how cooperatives operate today. Also, the difference in participation shows that members have different levels of involvement in different cooperatives. Finally, regarding the implementation of the principles of cooperation with agricultural cooperatives, the results have shown that the principles of cooperation and the existing laws do not match the conditions of agricultural cooperatives in Iran and that these principles and laws need to be carefully revised in Iran to match the economic, social and cultural conditions in Iran.

Cite this article: Feizabadi, H., Majdi, A., Hasani Darmyan, Gh., Vakili, H.. (2023). Sociological Analysis of Members Participation in Agricultural Cooperatives with an Emphasis on Cooperative Principles (Case Study: Agricultural Cooperatives of North Khorasan Province). *Journal of Community Development*, 14 (2), 529-546.

DOI: <https://doi.org/10.22059/jrd.2023.350194.668769>.

* Excerpted from Ph.D. thesis entitled: "Sociological analysis of the experience of cooperatives in Iran: a comparative-historical study from 1921 to the present period", Faculty of Social Sciences, Ferdowsi University of Mashhad.

تحلیل جامعه‌شناختی مشارکت اعضا در تعاونی‌های کشاورزی با تأکید بر اصول تعاون

(مورد مطالعه: تعاونی‌های کشاورزی استان خراسان شمالی)*

حسین فیض‌آبادی^۱ | علی اکبر مجدی^۲ | غلامرضا حسنی درمیان^۳ | هادی وکیلی^۴

۱. دانشجوی دکتری، جامعه‌شناسی اقتصادی و توسعه، دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران. رایانامه: feiz1376@yahoo.com

۲. استادیار، گروه علوم اجتماعی، دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران (نویسنده مسئول). رایانامه: majdi@ferdowsi.um.ac.ir

۳. استادیار، گروه علوم اجتماعی، دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران. رایانامه: hassani@ferdowsi.um.ac.ir

۴. دانشیار، گروه تاریخ، دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران. رایانامه: vakili@um.ac.ir

چکیده

اطلاعات مقاله

مقدمه: وجه تمایز اصلی تعاونی‌ها از جمله تعاونی‌های کشاورزی با سایر شرکت‌های تجاری وجود اصول تعاون است و عنصر مشارکت اعضا در تعاونی‌ها نقش بسیار مهمی در عملیاتی کردن این اصول دارد. هدف از پژوهش حاضر، تحلیل مشارکت اعضا در تعاونی‌های کشاورزی با تأکید بر اصول تعاون است.

نوع مقاله: مقاله پژوهشی

روش: این تحقیق از نظر روش، کیفی با رویکرد استقرایی است. جمع‌آوری داده‌ها با استفاده از شیوه بحث گروهی متمرکز و با ابزار بحث‌نامه انجام گرفت. به منظور تحلیل داده‌ها، در این تحقیق از روش کیفی تحلیل مضمون استفاده شد. **یافته‌ها:** از نگاه مشارکت‌کنندگان در تحقیق، عوامل تأثیرگذار بر مشارکت اعضا در تعاونی‌های کشاورزی عبارت‌اند از: بی‌اعتمادی به تعاونی‌های کشاورزی، شناخت کم از تعاونی‌ها، مشارکت کم اعضا در تعاونی‌های تولیدی کشاورزی، مشارکت بالای اعضا در تعاونی‌های تأمین‌کننده نیاز کشاورزی، مشارکت بالا در تعاونی‌های کشاورزی سنتی و عدم انطباق قوانین تعاون با مشارکت.

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۶/۲۸

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۱/۱۱/۰۵

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۱۱/۱۷

تاریخ انتشار: ۱۴۰۱/۱۲/۰۸

کلیدواژه‌ها:

نتیجه‌گیری: تصورات قالبی در مقایسه با تعاونی‌ها تأثیر زیادی بر مشارکت اعضا دارد. ذهنیت مردم و اعضا به تعاونی‌ها کاملاً متفاوت با کارکرد تعاونی‌های امروزی است. همچنین مشارکت افتراقی نشان‌دهنده تفاوت میزان مشارکت اعضا در تعاونی‌های مختلف است. در نهایت درخصوص تطبیق اصول تعاون با تعاونی‌های کشاورزی، نتایج نشان داد اصول تعاون و قوانین موجود، با شرایط تعاونی‌های کشاورزی در ایران انطباق ندارد و این اصول و قوانین در ایران نیازمند بازنگری دقیق درجهت انطباق با شرایط اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی ایران است.

اصول تعاون، تعاونی‌های کشاورزی، خراسان شمالی، مشارکت

استناد: فیض‌آبادی، حسین؛ مجدی، علی‌اکبری؛ حسنی‌درمیان، غلامرضا و وکیلی، هادی (۱۴۰۱). تحلیل جامعه‌شناختی مشارکت اعضا در تعاونی‌های کشاورزی با تأکید بر اصول تعاون (مورد مطالعه: تعاونی‌های کشاورزی استان خراسان شمالی). توسعه محلی (روستا - شهری)، ۱۴ (۲): ۵۲۹-۵۴۶.

Doi: <https://doi.org/10.22059/jrd.2023.350194.668769>

* مستخرج از رساله دکتری با عنوان «تحلیل جامعه‌شناختی تجربه تعاونی‌ها در ایران: بررسی تطبیقی-تاریخی از سال ۱۳۰۰ تا دوره حاضر»، دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه فردوسی مشهد.

۱. مقدمه و بیان مسئله

تعاونی‌ها یکی از ساختارهای مطلوب برای اقتصاد پایدار در سطح محلی و ملی هستند. تعاونی‌هایی که برای توسعه اقتصادی مورد استفاده قرار می‌گیرند در بخش کشاورزی و همچنین در بخش‌های مختلف ارجحیت دارند. تعاونی‌های کشاورزی بازیگران مهمی برای توسعه محلی، منطقه‌ای و ملی هستند. حمایت، تقویت و تشویق این بازیگران طبق قانون و با در نظر گرفتن شرایط رقابتی با نتایج مثبت همراه است (کارا^۱ و همکاران، ۲۰۲۰: ۳۵).

شکل تعاونی، مشارکت دموکراتیک و مالکیت محلی دارای منافع فراوانی فراسوی قلمرو اقتصادی است. تعاونی‌ها محل مناسبی برای مباحث محلی و اجتماعی هستند و به‌عنوان عرصه‌ای برای مشارکت دموکراتیک، به نیازهای اجتماع حساس‌ترند (دوبروهوچکی^۲، ۲۰۰۶: ۱۴۶). در حقیقت اصول تعاون، روح و ویژگی‌های یک اجتماع را با یک ساختار کسب‌وکار می‌آمیزند. زیربنای این اصول یعنی اصل عضویت آزادانه و اختیاری، کنترل دموکراتیک، مشارکت اقتصادی اعضا، خودمختاری و استقلال تعاونی، همکاری در میان تعاونی‌ها، آموزش تعاونی و توجه به جامعه، مفهومی از اجتماع، دموکراسی و رفتار برابرانه است (چلوپکوا^۳ و همکاران، ۲۰۰۳: دوبروهوچکی، ۲۰۰۶).

ماهیت تعاونی‌ها متفاوت با بنگاه عقلانی مدرن است. تعاونی‌ها از نظر توجه به موضوعات اجتماعی در کنار موضوعات اقتصادی با سایر شرکت‌ها و بنگاه‌های اقتصادی تفاوت دارند. شرکت تعاونی با یک بنگاه عقلانی مدرن (به تعبیر وبر) متفاوت است. وبر معتقد است بنگاه مدرن فرصت سودآوری را به طرز عقلانی ارج می‌نهد و آن را شکار می‌کند (سوئدبرگ^۴، ۱۳۹۱: ۱۲۳). در حقیقت تعاونی‌ها در قلمرو یگانه‌ای بین حوزه‌های عمومی و خصوصی قرار گرفته‌اند (دوبروهوچکی، ۲۰۰۶: ۱۴۶).

کشاورزان تعاونی‌های کشاورزی را به‌عنوان یکی از انواع تعاونی‌ها ایجاد می‌کنند تا امکانات خود را با هم ترکیب کنند و قدرت مذاکره خود را در بازار افزایش دهند (فولتون و هیو^۵، ۲۰۰۹). طبق تعریف، تعاونی‌ها به‌وسیله اعضای خود کنترل می‌شوند (سیبرت و پارک^۶، ۲۰۱۰). کشاورزان با عضویت در تعاونی سهمی از سرمایه را می‌پذیرند و به‌عنوان شریک در اداره تعاونی، طبق اصل دموکراتیک «هر فرد یک رأی» شرکت می‌کنند (بارودیدیر^۷ و همکاران، ۲۰۱۲).

وظایف اصلی تعاونی‌های کشاورزی شامل کمک به ارائه نهاده‌های ارزان به اعضا، بازاریابی محصولات کشاورزی و تحقق توسعه محلی و منطقه‌ای است. تعاونی‌های کشاورزی توسط اعضا تأسیس و مدیریت می‌شوند، وابسته به دولت نیستند و با ساختارهای مستقل تولیدی و رقابتی خود به‌عنوان بنگاه اقتصادی در شکل‌گیری قیمت‌ها، توسعه بازارها و صرفه‌جویی تأثیر گذارند (اوزالپ^۸ و همکاران، ۲۰۲۰).

سابقه تشکیل تعاونی‌های رسمی در جهان به سال ۱۸۴۴ تحت عنوان مجمع منصفانه پیشوایان راجدیل در انگلستان برمی‌گردد. اولین تعاونی رسمی ایران نیز در سال ۱۳۱۴ در شهرستان گرمسار تشکیل شد (وزارت تعاون، ۱۳۸۴: ۳۳).

1. Kara
2. Dobrohoczki
3. Chlopkova
4. Swedberg
5. Fulton & Hueth
6. Siebert & Park
7. Barraud-Didier
8. Ozalp

نظام حقوقی در ایران همواره نقش حمایتی از تعاونی‌ها داشته است. از جمله مطابق اصل ۴۴ قانون اساسی، اقتصاد تعاونی به‌عنوان یکی از پایه‌های اقتصاد ایران در کنار بخش‌های دولتی و خصوصی قرار دارد. همچنین به استناد اصل ۴۳ قانون اساسی، بر شیوه تعاونی از طریق حمایت‌های دولت تأکید شده است.

بر مبنای قانون برنامه پنجم توسعه تا پایان سال ۱۳۹۴ سهم تعاون باید به ۲۵ درصد اقتصاد ایران افزایش پیدا کند (ماده ۱۲۴ قانون برنامه پنجم توسعه). همچنین بر مبنای قانون برنامه ششم توسعه نیز که از سال ۱۳۹۶ اجرا می‌شود، تا پایان سال ۱۴۰۰ سهم تعاون باید به ۲۵ درصد اقتصاد ایران می‌رسد (ماده ۲۴ قانون برنامه ششم توسعه).

هرچند تاکنون بیش از ۲۱۵ هزار تعاونی در کشور به شکل رسمی ثبت شده است و از این تعداد حدود ۹۲ هزار تعاونی فعال هستند (وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، ۱۳۹۸: ۶۰)، تاکنون فقط ۷ درصد از این سهم محقق شده است (صفری، ۱۳۹۷: ۶۳). کارشناسان و پژوهشگران نیز اعتقاد دارند تعاونی‌ها در ایران موفق عمل نکرده‌اند (آجیلی، ۱۳۸۸؛ لطیفی، ۱۳۹۰؛ ترکمان، ۱۳۸۸؛ عباسی، ۱۳۸۸؛ خفایی، ۱۳۸۸؛ حضرتی، ۱۳۹۱؛ پهلوانی، ۱۳۸۷؛ هزارجریبی، ۱۳۹۱). یکی از علت‌های اساسی عدم موفقیت تعاونی‌ها که در برخی مطالعات (اکبری، ۱۳۹۳؛ فیض‌آبادی، بصیری و رجائی، ۱۳۸۸؛ فیض‌آبادی و محمدنیا، ۱۳۸۷) به آن اشاره شده این است که تعاونی‌ها در جلب مشارکت و همکاری اعضا به‌عنوان یکی از اصول تعاون موفق نبوده‌اند. مطالعات متعددی نیز در سایر کشورها وجود دارد که بیانگر کاهش مشارکت اعضا در تعاونی‌ها هستند (هارت^۱، ۱۹۹۷؛ هولمستروم^۲، ۱۹۹۹؛ لوی و دیویس^۳، ۲۰۰۸؛ سیبرت و پارک^۴، ۲۰۱۰).

از آنجا که در تعاونی‌ها مردم با یکدیگر از طریق روندهای افقی مرتبط هستند (هایلبرون^۵، ۲۰۰۵) و همچنین تعاونی‌ها به‌طور صریح روی تعهد اعضا به انجام وظایف اولیه‌شان و مشارکت متکی هستند که بدون اعتماد و عمل متقابل در میان اعضای این تعهدات با شکست مواجه می‌شود (هانگ و اسپورلدر^۶، ۲۰۰۷)، مشکلات مربوط به مشارکت اعضا در تعاونی‌ها به‌عنوان مسئله‌ای بسیار مهم نیازمند بررسی و توجه است.

عوامل اجتماعی مانند نگرش اعضا به تعاونی، ارتباط و مشارکت اعضا و اعتماد اجتماعی از مهم‌ترین عوامل موفقیت تعاونی‌ها هستند (هاشمی و همکاران، ۱۴۰۱). می‌توان گفت موفقیت یک تعاونی به میزان مشارکت اعضای آن بستگی دارد. همان‌طور که در مطالعه اوستبرگ و نیلسون^۷ (۲۰۰۹) با بیش از ۲۰۰۰ کشاورز سوئدی نشان داده شد، تعاونی‌ها سازمان‌های داوطلبانه مبتنی بر فرایند تصمیم‌گیری دموکراتیک هستند که بر مشارکت جمعی، توازن قدرت‌های متضاد و انسجام بین اعضا استوار هستند. علاوه‌براین، مشارکت اعضا در اداره یک تعاونی، ویژگی بارز این شکل از سازمان است (بارودیدر^۸ و همکاران، ۲۰۱۲).

به‌طور کلی وحدت اعضا در تعاونی‌ها می‌تواند در دفاع از منافع و مصالح اعضا، ارتقای سطح زندگی و رهایی از استثمار باشد. ویژگی مشترک تعاونی‌ها با وجود تفاوت‌هایی که دارند این است که همگی اهداف مشترک خود را در قالب سازمان اقتصادی تعقیب می‌کنند. تعاونی سازمانی است که از دو عنصر پیوسته تشکیل می‌شود: عنصر اجتماعی (اتحاد اعضا) و عنصر اقتصادی (اتحاد سرمایه) (نکویی نایینی، ۱۳۸۸: ۱۲۱).

1. Harte
2. Holmstrom
3. Levi and Davis
4. Siebert & Park
5. Heilbrunn
6. Hong & Sporleder
7. Österberg & Nilsson
8. Barraud-Didier

در ایران در میان انواع تعاونی‌ها، تعاونی‌های کشاورزی و روستایی در بین سایر انواع تعاونی‌ها از اهمیت ویژه‌ای برخوردار هستند. فقر اقتصادی، فقدان امنیت، شرایط اقلیمی و جغرافیایی دشوار از سویی و فرهنگ یاری‌دوستی و پراخوت ایرانی و اسلامی از سوی دیگر در درازای زمان، روستاییان و کوچ‌نشینان ایران را هرچه بیشتر به هم وابسته کرده است. از این‌رو تعاون در جامعه روستایی ایران از جمله در امور ازدواج، کار کشاورزی، فوت افراد و در زمینه‌های دیگر معیشتی وجود داشته است. در ایران از گذشته نمونه‌های بسیاری از همکاری، همیاری و تولید جمعی نظیر حراثت، بنه، صحرا، واره، شیرواره، بلوک، گالش و گاومیش وجود دارد (طالب، ۱۳۹۱: ۲۶).

بنابراین با توجه به اینکه وجه تمایز اصلی تعاونی‌ها از جمله تعاونی‌های کشاورزی با سایر شرکت‌های تجاری، وجود اصول تعاون است و مشارکت اعضا در شرکت‌های تعاونی نقش بسیار مهمی در موفقیت تعاونی‌ها دارد، در این تحقیق مشارکت اعضا در تعاونی‌های کشاورزی با تأکید بر اصول تعاون بررسی و تحلیل خواهد شد.

۲. پیشینه تحقیق

مطالعات بسیاری در حوزه تعاونی‌ها در ایران انجام شده که عمده این تحقیقات در ارتباط با موانع و مشکلات تعاونی‌ها یا زمینه‌یابی تشکیل و توسعه تعاونی‌ها است. مطالعات اندکی درخصوص تعاونی‌های رسمی در ایران صورت گرفته که مشارکت و اصول تعاون را بررسی کنند. از جمله نتایج مطالعه اکبری و همکاران (۱۳۹۳) نشان داد یکی از دلایل عدم موفقیت تعاونی‌ها بی‌توجهی به اصول تعاون است. در مطالعه طالب و همکاران (۱۳۹۱) موضوع دموکراسی و ارتباط تعاونی‌های روستایی با دولت بررسی شد. همچنین در تحقیق فیض‌آبادی و محمدنیا (۱۳۸۷) با بررسی اصول تعاون مشاهده شد که فقط اصول کنترل دموکراتیک، آموزش و اطلاع‌رسانی و توجه به جامعه با موفقیت تعاونی‌ها ارتباط معنادار دارند و اصول عضویت آزاد، مشارکت اقتصادی اعضا، خودگردانی و همکاری تعاونی‌ها با موفقیت تعاونی‌ها دارای رابطه معنادار نیستند. در تحقیق دیگر توسط فیض‌آبادی و همکاران (۱۳۸۷) داده‌های مربوط به ۳۵۱ شرکت تعاونی برتر در سال ۱۳۸۷ که توسط وزارت تعاون اعلام و منتشر شده بررسی شد. نتایج این تحقیق نشان داد درخصوص هفت اصل تعاون، بیشترین تأکید تعاونی‌های برتر مربوط به اصل آموزش و اطلاع‌رسانی است. همچنین تقریباً هیچ‌کدام از تعاونی‌های برتر به اصل استقلال و خودمختاری تعاونی‌ها و اصل عضویت آزاد و اختیاری به‌عنوان یک ویژگی اشاره‌ای نداشته‌اند. در مطالعه دانش‌مهر و همکاران (۱۴۰۰) خودگردانی و استقلال تعاونی‌ها به‌عنوان یکی از اصول تعاون با روش کیفی و با نقد سیاست کاهش تصدی‌گری دولت و افزایش مشارکت جامعه محلی و توانمندسازی تعاونی‌های تولید روستایی در استان کردستان بررسی شده است. نتایج این تحقیق نشان داد لغو حمایت‌های دولتی از تعاونی‌ها در راستای خودگردانی تعاونی‌ها و اجرای سیاست‌های تعدیل ساختاری موجب شکست تعاونی‌های تولید روستایی خواهد شد و راه‌حل اصلی جلوگیری از متلاشی‌شدن تعاونی‌ها حذف سیاست خودگردانی و بازدولتی‌سازی تعاونی‌های تولید با محوریت حمایت دولتی است.

مطالعات دیگری درخصوص مشارکت و اصول تعاون در ایران انجام شده است که به تعاونی‌های غیررسمی و سستی اختصاص ایران دارد. در ادامه به مهم‌ترین این تحقیقات اشاره می‌شود.

لمتون (۱۳۳۹) در کتاب مالک و زارع در ایران به همکاری و مشارکت اعضا در تعاونی‌ها اشاره کرد. به اعتقاد لمتون، دهقانان، مالکان و دیگر طبقات ایران در امور تعاونی همکاری و مشارکت لازم را ندارند. فرهادی (۱۳۸۶) در کتاب واره، به تحلیل مشارکت در تعاونی‌های سنتی پرداخت. از نظر فرهادی، واره که نوعی تعاونی سنتی کهن و زنانه بر پایه مبادله شیر با شیر است، در اغلب قریب‌به‌اتفاق روستاها و عشایر ایران جز در استان سیستان و بلوچستان تا سال ۱۳۳۵ وجود داشته و بقایای آن در مناطقی هنوز هم وجود دارد. این مطالعه به‌صورت وسیع و میدانی به کشف و تبیین مشارکت و تعاون در بین زنان ایرانی پرداخت. فرهادی (۱۳۷۳) در

کتاب فرهنگ یاریگری در ایران، مشارکت کشاورزان را در آبیاری و کشتکاری مطالعه کرد. فرهادی در این مطالعه با ذکر مصادیق متعدد همکاری روستاییان و کشاورزان از سراسر ایران، به رد نظریه تکروی ایرانیان پرداخت. صفی‌نژاد (۱۳۶۸) در کتاب بنه، نظام‌های زراعی سنتی در ایران، همکاری و مشارکت در واحدهای تولید زراعی سنتی را که عمدتاً در مناطق کم‌آب شرق ایران تا قبل از انجام مراحل مختلف اصلاحات ارضی وجود داشت بررسی کرد.

مطالعات خارجی متعددی در حوزه تعاونی‌های کشاورزی انجام شده است که تعداد محدودی از این مطالعات، مشارکت اعضای تعاونی‌ها و اصول تعاون را بررسی کرده‌اند که به برخی از آن‌ها در ادامه اشاره می‌شود. برخی از پژوهشگران بر عنصر مشارکت به‌عنوان کلید موفقیت تعاونی‌ها تأکید کرده‌اند و عمده مشکلات تعاونی‌های کشاورزی را در ارتباط با عدم همکاری و مشارکت اعضا قلمداد می‌کنند (مراجعه شود به رجینا^۱ و همکاران، ۲۰۲۱؛ آبرا^۲ و همکاران، ۲۰۲۱) به اعتقاد بارکر^۳ (۱۹۸۹) همکاری در تعاونی‌های کشاورزی به سه عامل عمده مرتبط است: ۱. افزایش قدرت چانه‌زنی کشاورزان؛ ۲. کاهش هزینه بازاریابی با بهبود کارایی خدمات موجود؛ و ۳. ارائه فرصت سرمایه‌گذاری اضافی در بازار کالاها. همچنین یکی از موضوعاتی که به‌عنوان عامل تأثیرگذار در مشارکت اعضای تعاونی‌ها در برخی مطالعات مطرح است، مشکلات نمایندگی^۴ در تعاونی‌های کشاورزی است. در نظریه نمایندگی که در برخی مطالعات از جمله آیزنهارت^۵ (۱۹۸۹)، فاما و جنسن^۶ (۱۹۸۳) و لافونت و مارتیمورت^۷ (۲۰۰۲) به آن اشاره شده است، اعضا و سهامداران مسئولیت انجام یک وظیفه خاص را به عامل واگذار می‌کنند. در محیط تعاونی کشاورزی، تولیدکننده به عضویت تعاونی درمی‌آید و از این طریق وارد یک رابطه نمایندگی می‌شود که در آن، مدیران (نماینده) باید تعاونی را به نفع اعضا اداره کنند. مشکلات نمایندگی در تعاونی‌های کشاورزی که بر مشارکت اعضا اثر دارد قابل توجه است (مراجعه شود به بورگن^۸، ۲۰۰۱؛ فنگ و هندریکس^۹، ۲۰۱۲؛ فولتون و لارسون^{۱۰}، ۲۰۰۹؛ ریچاردز^{۱۱} و همکاران، ۱۹۹۸).

۳. مباحث نظری

تعاونی‌ها به‌عنوان تشکل اقتصادی و اجتماعی، ماهیتی متفاوت با سایر بنگاه‌های تجاری دارند. با توجه به ماهیت متفاوت تعاونی‌ها، از شرکت تعاونی تعاریف متعددی ارائه شده است که هرکدام به بخشی از ماهیت تعاونی‌ها اشاره می‌کنند. بنا به تعریف اتحادیه بین‌المللی تعاون، تعاونی یک اجتماع مستقل از افرادی است که به‌طور داوطلبانه برای رفع نیازها و آرمان‌های مشترک اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی خود از طریق یک بنگاه اقتصادی با مالکیت مشترک و نظارت مردمی گرد هم می‌آیند (زولی، ۱۳۸۵: ۲۰).

تعاونی‌ها دارای اصول مشترکی هستند که آن‌ها را از سایر شرکت‌های تجاری متمایز می‌کند. براساس جمع‌بندی اتحادیه بین‌المللی تعاون در سی‌ویکمین کنگره اتحادیه مذکور در سال ۱۹۹۵ (طالب، ۱۳۹۱: ۱۰۸)، شرکت‌های تعاونی دارای هفت اصل مشترک هستند که عبارت‌اند از: اصل اول، عضویت داوطلبانه و آزاد؛ اصل دوم، نظارت دموکراتیک اعضا؛ اصل سوم، مشارکت

1. Regina
2. Abera
3. Barker
4. Agency problems
5. Eisenhardt
6. Fama & Jensen
7. Laffont & Martimort
8. Borgen
9. Feng & Hendrikse
10. Fulton & Larson
11. Richards

اقتصادی اعضا؛ اصل چهارم، خودمختاری و استقلال؛ اصل پنجم، آموزش؛ تربیت و اطلاع‌رسانی؛ اصل ششم، تعاون بین تعاونی‌ها؛ اصل هفتم، توجه به جامعه.

علاوه بر اصول تعاون، از جمله عناصری که در تعاونی‌ها از اهمیت بسیاری برخوردار است، مشارکت اعضای تعاونی‌ها است. از مشارکت اعضا تعاریف متعددی ارائه شده است. فرهادی در کتاب فرهنگ یاریگری در ایران، مشارکت را مترادف با یاریگری به‌عنوان یکی بودن و همسویی کوشش‌های دو یا تعداد بیشتری از افراد برای دستیابی به هدف یا هدف‌های معین با نیت و منظوری واحد یا متفاوت تعریف کرده است (فرهادی، ۱۳۷۳: ۲).

مشارکت اعضا در اداره تعاونی به روش‌های مختلفی نشان داده می‌شود. یک عضو می‌تواند مدیر تعاونی خود شود و مستقیم در اداره تعاونی شرکت کند؛ زیرا مدیر، راهبرد تعاونی را هدایت و کنترل می‌کند. او ضامن هدف و بقای طولانی‌مدت آن است. همچنین یک عضو می‌تواند به‌طور غیرمستقیم از طریق مجمع عمومی سالانه در اداره تعاونی مشارکت کند. مجمع عمومی یکی از ابزارهای مشارکت اعضا است که تضمین می‌کند تعاونی به‌طور دموکراتیک مطابق با اصل «هر فرد یک رأی» اداره می‌شود.

مشارکت ویژگی‌هایی دارد از جمله: ۱. یک کنش متقابل اجتماعی است؛ ۲. بین دو یا چند نفر انجام می‌پذیرد؛ ۳. دارای هدف یا هدف‌های معین است؛ ۴. نیت افراد در تحقق هدف مشترک می‌تواند واحد یا متفاوت باشد؛ ۵. کارکرد این کنش پیونددهنده است؛ ۶. به اشکال یا گونه‌های متفاوت ظاهر می‌شود (کریمی درمنی، ۱۳۹۶: ۱۶). درخصوص گونه‌شناسی مشارکت، دسته‌های مختلفی از مشارکت شناسایی شده است. خودیاری، دگریاری و همیاری (فرهادی، ۱۳۷۳) مشارکت ساده و پیچیده، اجباری و اختیاری، مستقیم و غیرمستقیم، سنتی و رسمی (کریمی درمنی، ۱۳۹۶) برخی از گونه‌های مختلف مشارکت است. مشارکت مدنظر در این مطالعه مشارکت‌های رسمی است. مشارکت‌های رسمی یا تعاونی‌ها، آن شکل جدید مشارکت بین افراد برای حل مسائل و مشکلات آن‌ها است که در چندین نوع و رشته فعالیت به‌وجود آمده و گسترش یافته‌اند، نظیر تعاونی‌های تولید، اعتبار، مسکن، مصرف و... (همان، ۱۳۹۶: ۴۱).

یکی از موضوعات نظری که در برخی از مطالعات به آن‌ها اشاره شده موضوع مشکلات ذاتی تعاونی‌های کشاورزی است که بر مشارکت اعضا تأثیر می‌گذارد؛ برای نمونه اورتمن^۱ و همکاران (۲۰۰۷) و والتینوف^۲ و همکاران (۲۰۱۲) پنج مشکل اصلی را که مربوط به ذات و ماهیت تعاونی‌ها است ارائه می‌دهند:

مشکل سواری مجانی^۳ (سواری آزاد): سواری مجانی یکی از مشکلات مالکیت مشترک است. این مشکل زمانی پدیدار می‌شود که حقوق مالکیت قابل معامله نباشد یا به اندازه کافی تعریف و اجرا نشده باشد. در این صورت اطمینان کافی از اینکه افراد تمام هزینه‌های اعمال خود را متحمل می‌شوند یا منافع کامل را دریافت می‌کنند وجود ندارد. مشکل افق^۴: این مشکل زمانی به‌وجود می‌آید که مطالبات باقی‌مانده یک عضو بر درآمد خالص تولیدشده توسط یک دارایی، کوتاه‌تر از عمر تولیدی آن دارایی باشد. در این صورت عضو احتمالاً در دارایی کمتر سرمایه‌گذاری می‌کند؛ زیرا بازدهی که دریافت می‌کند، کمتر از بازده تولیدشده توسط دارایی است. تعاونی‌های متعارف به دلیل ساختار حقوق مطالبات باقی‌مانده که به‌عنوان پرداخت‌های جاری بین اعضا توزیع می‌شود، مشکل افق را دارند؛ بنابراین، منافی که یک عضو از سرمایه‌گذاری دریافت می‌کند، محدود به دوره زمانی (افق) است که در آن، عضو انتظار دارد از تعاونی

1. Ortmann
2. Valentinov
3. free rider
4. horizon problem

حمایت کند. نتیجه این امر آن است که تعاونی‌ها تمایل دارند در دارایی‌هایی با سود بلندمدت (مانند تحقیق و توسعه و بازاریابی) سرمایه‌گذاری کمتری داشته باشند. مشکل پرتفوی^۱: این مشکل در تعاونی‌های متعارف به این دلیل رخ می‌دهد که سهام تعاونی به‌طور کلی نمی‌تواند آزادانه خریداری یا فروخته شود؛ بنابراین اعضا نمی‌توانند پرتفوی سرمایه‌گذاری فردی خود را با توجه به ثروت شخصی و ترجیحات خود برای ریسک‌پذیری متنوع کنند. این شرایط به پرتفوی سرمایه‌گذاری نامناسب منجر می‌شود و اعضای تعاونی، مدیران را برای سازمان‌دهی مجدد پرتفوی سرمایه‌گذاری تعاونی تحت فشار قرار می‌دهند تا ریسک را کاهش دهند. مشکل کنترل^۲: هر سازمانی که در آن مالکیت و کنترل از هم جدا هستند، مشکلاتی را تجربه خواهد کرد. نبود طرح‌های تشویقی برای مدیران ممکن است برای تعاونی‌ها ضعیفی برای جذب و حفظ مدیران خوب باشد و ممکن است انگیزه‌ای برای سهام‌داران ایجاد کند تا آن‌ها را تغییر دهند. در تعاونی‌های با اندازه نسبتاً کوچک که مشخصه آن هدف واحد و عضویت همگن (از نظر منافع تک‌تک اعضا) است، مشکل کنترل ممکن است کمتر جدی باشد، اما در تعاونی‌های بزرگ، مشکل کنترل جدی‌تر است و اعضای هیئت‌مدیره تعاونی برای نظارت دقیق بر مدیریت تمایل بیشتری دارند؛ زیرا تعاونی، بیشتر درآمد آن‌ها را تشکیل می‌دهد. مشکل هزینه تأثیرگذاری^۳: هزینه‌های تأثیرگذاری، آن دسته از هزینه‌های مرتبط با فعالیت‌هایی هستند که در آن‌ها اعضا یا گروه‌های درون یک سازمان در تلاش برای تأثیرگذاری بر تصمیم‌هایی هستند که بر توزیع ثروت یا سایر منافع در سازمان تأثیر می‌گذارند. در یک تعاونی با طیف گسترده‌ای از فعالیت‌ها، اهداف متنوع در بین اعضای آن می‌تواند به فعالیت‌های تأثیرگذار پرهزینه منجر شود. این هزینه‌ها می‌توانند هم هزینه‌های مستقیم فعالیت‌های نفوذ و هم هزینه‌های تصمیم‌های ضعیف را از نظر تخصیص نادرست منابع دربرگیرند.

۰۴ روش‌شناسی تحقیق

تحقیق حاضر از نظر روش، کیفی و دارای رویکرد استقرایی است. به‌منظور جمع‌آوری اطلاعات از شیوه بحث گروهی متمرکز و ابزار بحث‌نامه بهره گرفته شده است. جمع‌آوری داده‌ها در سال ۱۴۰۱ انجام شد. استفاده از بحث گروهی موجب می‌شود دینامیک و پویایی گروه میان شرکت‌کنندگان شکل بگیرد (فلیک، ۱۳۹۱).

میدان مورد مطالعه این تحقیق کلیه مدیران تعاونی‌های فعال حوزه کشاورزی استان خراسان شمالی است. براساس آمارنامه اداره کل تعاون، کار و رفاه اجتماعی استان خراسان شمالی، ۵۱۴ تعاونی فعال کشاورزی وجود دارد. همان‌گونه که در جدول ۱ ملاحظه می‌شود، طبق اعلام اداره کل تعاون، کار و رفاه اجتماعی استان خراسان شمالی، ۱۱۰۶ تعاونی در استان به ثبت رسیده‌اند و فعال هستند. از این تعداد، ۵۱۴ تعاونی (برابر با ۴۶ درصد کل تعاونی‌های فعال استان) در حوزه کشاورزی فعالیت دارند. تعداد اعضای تعاونی‌های فعال کشاورزی استان ۵۷۶۳ نفر و تعداد اشتغال این تعاونی‌ها ۱۷۶۶ نفر اعلام شده است.

جدول ۱. مشخصات تعاونی‌های کشاورزی استان خراسان شمالی

تعداد تعاونی	تعداد اعضا	شاغلین	سرمایه ثبتی (میلیون ریال)
۳۳۹	۳۴۰۲	۲۷۳۴	۳۲۸۰۶
۵۱۴	۵۷۶۳	۱۷۶۶	۵۸۳۱
۸۵۳	۹۱۶۵	۴۵۰۰	۳۸۶۳۷

منبع: واحد آمار اداره کل تعاون، کار و رفاه اجتماعی استان خراسان شمالی (۱۴۰۱)

1. Portfolio problem
2. control problem
3. influence cost problem

نمونه‌گیری تحقیق براساس روش نمونه‌گیری هدفمند و نظری و حجم نمونه براساس اشباع نظری تعیین شد. تصمیم‌گیری درخصوص تعداد گروه‌ها ترکیبی از ملاحظات روش‌شناختی و عملی است (هنینک، ۱۳۹۲: ۲۶۲). در این تحقیق، جمع‌آوری اطلاعات از ۳۸ نفر در قالب پنج گروه متشکل از مدیران (تمام مدیران عضو تعاونی نیز بودند) تعاونی‌های تولیدی کشاورزی، تأمین نیاز تولیدکنندگان بخش کشاورزی، خدمات کشاورزی، مدیران فرادست (مدیران اتاق تعاون و اتحادیه‌های کشاورزی) و کارشناسان بخش تعاون به‌دست آمد. بحث گروهی متمرکز معمولاً شش تا ده شرکت‌کننده و به‌طور متوسط هشت شرکت‌کننده دارد (همان: ۲۴۶). تعداد اعضای گروه‌های بحث گروهی متمرکز تحقیق حاضر بین ۶ تا ۸ نفر در نظر گرفته شد.

برای تحلیل داده‌ها در این تحقیق، از روش تحلیل مضمون استفاده شد. تحلیل مضمون مبتنی بر استقرای تحلیلی است که در آن، محقق از طریق طبقه‌بندی داده‌ها و الگویابی درون داده‌ای و برون داده‌ای به سنخ‌شناسی تحلیلی دست می‌یابد (طیبی ابوالحسنى، ۱۳۹۸: ۷۴). در این تحقیق پس از مکتوب کردن بحث‌های گروهی متمرکز و تبدیل آن به متن، کدگذاری داده‌ها در سه مرحله کدگذاری باز، محوری و گزینشی انجام شد. در این مطالعه، براساس شیوه کدگذاری فلیک (۱۳۹۱) ابتدا کدگذاری باز با دقت و توجه به جزئیات متن مکتوب شده انجام شد. کدگذاری محوری نیز با پالایش و تفکیک مقوله‌های به‌دست آمده از کدگذاری باز و فرایند مرتبط کردن مقوله‌های فرعی به مقوله‌های اصلی تر به‌دست آمد. در مرحله آخر، کدگذاری گزینشی که کدگذاری محوری را در سطح انتزاعی‌تر ادامه می‌دهد، با شکل‌گیری و پیوند هر دسته‌بندی با سایر گروه‌ها انجام شد.

در بحث ارزیابی تحقیق کیفی به مسئله اعتبار بیش از پایایی توجه می‌شود. می‌توان پرسش از اعتبار را در قالب این پرسش خلاصه کنیم که آیا محققان همان چیزی را می‌بینند که تصور می‌کنند که می‌بینند یا خیر (همان: ۴۱۴). در این تحقیق، به‌منظور ارزیابی اعتبار از روش ارتباطی استفاده شده است. به همین منظور، در تحقیق حاضر کدهای مستخرج از تحلیل دوباره به مصاحبه‌شوندگان ارائه شد و آن‌ها نیز کدها را ارزیابی کردند و در برخی موارد که ابهام یا مخالفت با کدها وجود داشت، موارد مورد بحث و بررسی قرار گرفت و اصلاح شد. علاوه بر این در این تحقیق، از طریق آموزش مصاحبه‌کنندگانی که مدیریت بحث گروهی متمرکز را عهده‌دار بودند برای افزایش پایایی تحقیق استفاده شد.

۵. یافته‌های تحقیق

همان‌گونه که ذکر شد، در این تحقیق جمع‌آوری اطلاعات با روش بحث گروهی متمرکز (پنج گروه شرکت‌کننده) انجام شد. در مجموع ۳۸ نفر در بحث‌های گروهی متمرکز مشارکت کردند. مشارکت‌کنندگان از نظر وضعیت تحصیلی، شامل ۱۴ نفر کمتر از دیپلم، ۱۲ نفر دیپلم، ۲ نفر فوق‌دیپلم، ۸ نفر لیسانس و ۲ نفر فوق‌لیسانس، از نظر ترکیب جنسیتی شامل ۲۹ نفر مرد و ۹ نفر زن و از نظر وضعیت تأهل نیز شامل ۲۸ نفر متأهل و ۱۰ نفر مجرد بودند.

جدول ۲. اطلاعات جمعیت‌شناختی شرکت‌کنندگان در بحث‌های گروهی متمرکز

ردیف	جنسیت	سن	سمت در تعاونی‌ها	تحصیلات	وضعیت تأهل	ردیف	جنسیت	سن	سمت در تعاونی‌ها	تحصیلات	وضعیت تأهل
۱	مرد	۵۶	مدیرعامل	دیپلم	متأهل	۲۰	مرد	۶۶	مدیرعامل	ابتدایی	متأهل
۲	مرد	۴۴	هیئت‌مدیره	فوق‌دیپلم	متأهل	۲۱	مرد	۶۱	مدیرعامل	سیکل	متأهل
۳	مرد	۴۱	کارشناس	لیسانس	متأهل	۲۲	زن	۴۵	مدیرعامل	دیپلم	متأهل
۴	زن	۳۸	کارشناس	فوق‌لیسانس	متأهل	۲۳	مرد	۴۶	هیئت‌مدیره	دیپلم	متأهل
۵	زن	۳۲	عضو	فوق‌دیپلم	مجرد	۲۴	مرد	۴۸	مدیرعامل	دیپلم	متأهل

ردیف	جنسیت	سن	سمت در تعاونی‌ها	تحصیلات	وضعیت تأهل	ردیف	جنسیت	سن	سمت در تعاونی‌ها	تحصیلات	وضعیت تأهل
۶	مرد	۲۶	هیئت‌مدیره	لیسانس	متاهل	۲۵	زن	۳۴	عضو	لیسانس	متاهل
۷	مرد	۴۹	مدیرعامل	سیکل	متاهل	۲۶	مرد	۵۴	مدیرعامل	دیپلم	متاهل
۸	مرد	۶۲	مدیرعامل	ابتدایی	متاهل	۲۷	مرد	۴۸	هیئت‌مدیره	دیپلم	متاهل
۹	مرد	۴۳	کارشناس	لیسانس	متاهل	۲۸	مرد	۴۵	مدیرعامل	لیسانس	متاهل
۱۰	مرد	۲۸	کارشناس	فوق‌لیسانس	مجرد	۲۹	مرد	۴۳	عضو	دیپلم	متاهل
۱۱	مرد	۵۰	هیئت‌مدیره	ابتدایی	متاهل	۳۰	مرد	۵۶	مدیرعامل	ابتدایی	متاهل
۱۲	زن	۴۰	هیئت‌مدیره	دیپلم	متاهل	۳۱	مرد	۶۶	مدیرعامل	سیکل	متاهل
۱۳	مرد	۳۷	هیئت‌مدیره	لیسانس	متاهل	۳۲	زن	۳۲	مدیرعامل	دیپلم	متاهل
۱۴	مرد	۳۶	هیئت‌مدیره	دیپلم	متاهل	۳۳	مرد	۴۴	هیئت‌مدیره	دیپلم	متاهل
۱۵	زن	۲۴	عضو	لیسانس	مجرد	۳۴	مرد	۵۴	مدیرعامل	سیکل	متاهل
۱۶	مرد	۶۷	مدیرعامل	ابتدایی	متاهل	۳۵	مرد	۵۵	مدیرعامل	ابتدایی	متاهل
۱۷	مرد	۷۰	مدیرعامل	ابتدایی	متاهل	۳۶	مرد	۵۱	مدیرعامل	سیکل	متاهل
۱۸	مرد	۶۵	هیئت‌مدیره	ابتدایی	متاهل	۳۷	زن	۳۲	مدیرعامل	سیکل	متاهل
۱۹	مرد	۵۶	مدیرعامل	دیپلم	متاهل	۳۸	زن	۲۴	کارشناس	لیسانس	مجرد

منبع: یافته‌های تحقیق

پس از مکتوب کردن بحث‌ها، در مرحله کدگذاری باز ۴۱ کد استخراج شد. در مرحله بعدی پس از ادغام کدها و مقایسه کدهای مشترک ۶ کد محوری استخراج شدند. در نهایت طبق فرایند کدگذاری گزینشی، سه کد گزینشی به دست آمد.

جدول ۳. مراحل سه‌گانه کدگذاری باز، محوری و گزینشی (تحلیل مشارکت در تعاونی‌های کشاورزی)

کدگذاری گزینشی	کدگذاری محوری	کدگذاری باز
تصورات قالبی	بی‌اعتمادی به تعاونی‌های کشاورزی	تعاونی‌های کشاورزی محل اختلاف هستند، عدم موفقیت تعاونی‌های کشاورزی، اتکاداشتن تعاونی به یک فرد، مشارکت نکردن اعضا در تصمیم‌گیری‌ها، صوری بودن تعاونی‌ها، سوءاستفاده برخی افراد به نام تعاونی، ثبت تعاونی برای معافیت‌های مالیاتی، سوءمدیریت در تعاونی‌های کشاورزی، شفاف نبودن عملکرد تعاونی‌های کشاورزی، مشکلات مالی تعاونی‌های کشاورزی (۱۰)
	شناخت کم نسبت به تعاونی‌ها	جنس تعاونی یعنی جنس ارزان و بی‌کیفیت، شرکت تعاونی تداعی‌کننده توزیع اقلام حمایتی است، عدم موفقیت تعاونی‌ها در ایران، مشارکت پایین مردم ایران، تعاونی‌ها دولتی محسوب می‌شوند، ثبت تعاونی صرفاً برای استفاده از حمایت‌های دولتی، اجناس دولتی در قالب تعاونی (۷)
مشارکت افتراقی	مشارکت کم اعضا در تعاونی‌های تولیدی کشاورزی	اهمیت مالکیت زمین و آب در روستاها، علاقه کشاورزان به کار روی زمین شخصی، اختلافات در مشارکت‌های محلی، اختلاف نظر اعضای تعاونی‌های کشاورزی، ثبت تعاونی‌ها به صورت خانوادگی (۵)
	مشارکت بالای اعضا در تعاونی‌های تأمین‌کننده نیاز کشاورزی	اهمیت تعاونی تأمین نیاز جهت تأمین کود، بذر و... به صورت مشترک، کار کشاورز روی زمین کشاورزی خودش به صورت مستقل، توجه اقتصادی تأمین مواد اولیه به صورت مشترک، حمایت تعاونی از کشاورزان برای کود، سم و بذر، خرید محصولات کشاورزی توسط تعاونی، رضایت اعضا از تعاونی‌ها در تأمین نیاز (۶)
عدم انطباق اصول تعاون با تعاونی‌های کشاورزی رسمی	مشارکت بالا در تعاونی‌های کشاورزی سنتی	همیاری در امور کشاورزی، کمک در جمع‌آوری محصول، کار گروهی در روستاها، مشارکت اهالی یک روستا، مشارکت زنان در جمع‌آوری شیر، مشارکت کشاورزان در لایروبی قنوات، بازی‌های جمعی (۷)
	عدم انطباق قوانین تعاون با مشارکت	بی‌اطلاعی بسیاری از اعضا از ماهیت تعاونی‌های کشاورزی، بی‌اطلاعی اعضا از اهداف تعاونی‌های کشاورزی، تصمیم‌گیری‌ها توسط یک نفر، کاغذبازی و بوروکراسی زیاد تعاونی‌ها، زمان زیاد برای انجام تغییرات در تعاونی‌های کشاورزی، قوانین متعدد و دست‌وپاگیر در تعاونی‌های کشاورزی (۶)

منبع: یافته‌های تحقیق

در ادامه به تشریح یافته‌های تحقیق پرداخته می‌شود.

۱. بی‌اعتمادی به تعاونی‌های کشاورزی

شرکت‌کنندگان اعتقاد دارند تعاونی‌ها در ایران موفق عمل نکرده‌اند و به همین دلیل مردم به تعاونی‌ها از جمله تعاونی‌های کشاورزی اعتماد ندارند. این موضوع به‌ویژه پس از مشکلات تعاونی‌های اعتبار تشدید شده است.

یکی از کارشناسان تعاون بیان می‌کند: «الگوهای موفق تعاونی که در آن مشارکت اعضا بالا باشد بسیار کم است». یکی از مدیران تعاونی‌های تولید کشاورزی اظهار می‌کند: «مردم تعاون را قبول ندارند. مسئولان هم فقط در حد حرف تعاون را قبول دارند». یکی از مدیران اتاق تعاون استان نیز می‌گوید: «تعاونی‌ها نتوانسته‌اند اعتماد مردم را جلب کنند. با وجود مزیت‌های زیادی که تعاونی‌ها دارند، ولی هنوز مردم از ته دل به تعاون اعتقاد ندارند».

بنابراین می‌توان گفت تعاونی‌ها عمدتاً به دلیل اینکه تاکنون در ایران موفق عمل نکرده‌اند و الگوهای موفق تعاونی از جمله تعاونی‌های کشاورزی اندک است، نتوانسته‌اند اعتماد مردم را جلب کنند.

۲. شناخت کم از تعاونی‌ها

بیشتر شرکت‌کنندگان در بحث‌ها معتقدند اعضا شناخت صحیحی از تعاونی‌ها به‌ویژه در خصوص اهداف و وظایف تعاونی‌ها ندارند. ذهنیت بسیاری از اعضا و مردم نسبت به تعاونی‌ها براساس نقش تعاونی‌ها در اوایل انقلاب اسلامی ایران شکل گرفته است. شرکت‌کنندگان معتقدند امروزه برای بسیاری از افراد، تعاونی تداعی‌کننده شرکتی است که جنس ارزان (تعاونی یا دولتی) به فروش می‌رساند. این ذهنیت برگرفته از واگذاری توزیع ارزاق عمومی دولتی به تعاونی‌ها در بدو انقلاب اسلامی بود.

یکی از کارشناسان تعاون عنوان می‌کند: «الان ما همه شاهدیم که می‌گویند میوه تعاونی که در شب عید عرضه می‌شود و دفتر تعاونی که در مهرماه عرضه می‌شود. چون ارزان است می‌گویند تعاونی. درواقع دولتی است نه تعاونی». یکی از مدیران اتاق تعاون استان عنوان کرد: «خیلی از مردم از اداره تعاون هم شناخت ندارند. وقتی می‌گوییم می‌رویم اداره تعاون می‌گویند تعاونی روستایی». یکی از مدیران تعاونی‌های کشاورزی توضیح می‌دهد: «زمانی که ما وزارتخانه مستقل داشتیم کسی از تعاون خبر نداشت. حالا که ادغام شدیم بدتر شده است».

نقل‌قول‌های فوق نشان می‌دهد به اعتقاد مشارکت‌کنندگان، در بحث گروهی متمرکز، بسیاری از ذهنیت‌های مردم در خصوص تعاونی‌های کشاورزی برگرفته از وظایف تعاونی‌ها در بدو انقلاب اسلامی است. درمجموع مردم شناخت کافی از اهداف، اصول و کارکردهای تعاونی‌ها در جامعه ندارند.

۳. مشارکت کم اعضا در تعاونی‌های تولیدی کشاورزی

ویژگی اصلی تعاونی‌های تولیدی کشاورزی اشتراک در ابزار تولید و زمین است. بیشتر شرکت‌کنندگان در بحث‌ها معتقد بودند که مشارکت در تعاونی‌های تولیدی بسیار پایین است. به اعتقاد شرکت‌کنندگان، مردم ایران تمایل کمی دارند تا مالکیت ابزار تولید و زمین را به اشتراک بگذارند. در زمینه کشاورزی، یکپارچه‌سازی زمین‌ها برای به‌کارگیری فناوری فواید زیادی برای کشاورزان دارد. علی‌رغم این مزیت، تعاونی‌های تولیدی در بخش کشاورزی مشارکت کم اعضا را به دنبال دارد.

یکی از کارشناسان حوزه تعاون توضیح می‌دهد: «۹۰ درصد تعاونی‌های تولیدی کشاورزی به شکل صوری تشکیل شده‌اند و همه خانوادگی هستند. درواقع یک نفر تصمیم‌گیری می‌کند و همکاری و مشارکت وجود ندارد. بیشتر فردی است تا گروهی». یکی از

اعضای اتاق تعاون استان بیان می‌کند: «تعاونی‌های تولیدی که در استان موفق بوده‌اند، به صورت خانوادگی هستند و در آن‌ها یک نفر تصمیم‌گیری می‌کند.» یکی از مدیران تعاونی‌های تولیدی کشاورزی می‌گوید: «مدیریت گروهی کار را بسیار سخت می‌کند و باعث اختلاف می‌شود.»

بنابراین می‌توان گفت تعاونی‌های تولیدی کشاورزی عمدتاً خانوادگی هستند. در بیشتر تعاونی‌های تولیدی استان، شاغلان در تعاونی عضویت ندارند. عمده تعاونی‌های ثبت‌شده تولیدی کشاورزی براساس حداقل تعداد اعضا (۷ نفر) تشکیل شده که حاکی از مشارکت حداقلی اعضای تعاونی‌های تولیدی بخش کشاورزی است.

۴. مشارکت بالای تعاونی‌های سنتی کشاورزی

نتایج بحث‌های گروهی متمرکز با توجه به اعتقاد اعضا بیانگر آن است که مشارکت در تعاونی‌های کشاورزی سنتی بالا بوده است. مثال‌های متعددی توسط شرکت‌کنندگان از تعاونی‌های سنتی و غیررسمی ارائه شد. به اعتقاد شرکت‌کنندگان، ایرانیان قدمت بسیار طولانی در همکاری‌های سنتی دارند. مشارکت‌ها و همکاری‌ها عمدتاً در زمینه‌های کشاورزی و دامداری در روستاها بوده است.

برای مثال یکی از شرکت‌کنندگان اظهار می‌کند: «در قدیم کشاورزان در جمع‌آوری محصولات کشاورزی به صورت نوبتی به یکدیگر کمک می‌کردند.» یا به بیان دیگری از شرکت‌کنندگان: «حفر قنوت بدون مشارکت و همکاری کشاورزان در ایران امکان‌پذیر نبوده است.» شرکت‌کننده دیگری تأکید می‌کند: «بازی‌های محلی که در گذشته در ایران وجود داشت، همه به شکل گروهی بود و تعیین‌کننده برنده بازی مشارکت گروهی بود.»

به‌طور کلی می‌توان گفت در بحث‌های گروهی انجام‌شده، همه شرکت‌کنندگان اعتقاد به مشارکت بالا در تعاونی‌های سنتی دارند. از طرفی اعتقاد دارند امروزه تعاونی‌های سنتی تقریباً از بین رفته‌اند.

۵. مشارکت بالا در تعاونی‌های تأمین‌کننده نیاز

طبق قوانین، تعاونی تأمین‌کننده نیاز نوعی تعاونی است که برای پشتیبانی از فعالیت‌های مختلف اعضا تشکیل می‌شود. در این نوع تعاونی‌ها اعضا به صورت مستقل به فعالیت می‌پردازند و برای تأمین نیازهای جانبی مانند تأمین مواد خام، بازاریابی محصولات و تولیدات و... اقدام به تشکیل تعاونی می‌کنند؛ برای مثال باغداران یک منطقه به منظور تأمین کود، بذر، فروش محصولات و... تعاونی تشکیل می‌دهند. در این تعاونی‌ها اشتراک در مالکیت ابزار تولید وجود ندارد. عمده شرکت‌کنندگان در بحث‌ها اعتقاد دارند در این نوع تعاونی‌ها مشارکت بیشتری وجود دارد.

یکی از کارشناسان حوزه تعاون عنوان کرد: «در تعاونی‌های تأمین‌کننده نیاز به دلیل تعداد اعضای زیاد، روح تعاون بیشتر حاکم است.» یکی از اعضای تعاونی تأمین‌کننده نیاز کشاورزان عنوان کرد: «تعاونی‌های واقعی همین تعاونی‌های تأمین‌کننده نیاز هستند، بقیه تعاونی‌ها صوری هستند.» یکی از مدیران اتاق تعاون استان بیان کرد: «بهترین راه مشارکت کشاورزان همین تعاونی‌های تأمین‌کننده نیاز است. در این تعاونی‌ها به مالکیت کشاورزان خدشه وارد نمی‌شود. کشاورزان به مالکیت آب و زمین حساس هستند.»

بنابراین می‌توان گفت میزان مشارکت در این گونه تعاونی‌ها بیشتر از تعاونی‌های تولیدی است. به اعتقاد شرکت‌کنندگان، این گونه تعاونی‌ها با فرهنگ ایرانیان سازگارتر هستند.

۶. انطباق نداشتن قوانین تعاونی با مشارکت

در ایران به‌منظور تشکیل تعاونی‌های رسمی قوانین متعددی وجود دارد. از نظر شرکت‌کنندگان، قوانین موجود دارای نواقص بسیاری هستند؛ برای نمونه چند مورد از نظرات شرکت‌کنندگان ذکر می‌شود:

مدیرعامل یکی از تعاونی‌های تولیدی کشاورزی توضیح می‌دهد: «قبلاً روستاییان در امور کشاورزی با همدیگر مشارکت می‌کردند، اما الان باید بروند شرکت تعاونی ثبت کنند، هر سال مجمع بگیرند، دسته‌چک بگیرند و از هرچه تعاونی و کار گروهی است بیزار می‌شوند.» یکی از کارشناسان حوزه تعاون بیان می‌کند: «هنوز هم در ایران مردم در کارها با هم مشارکت دارند؛ برای مثال اگر اتفاقی برای یک فرد بیفتد به یکدیگر کمک می‌کنند، ولی در شرکت‌های تعاونی که قوانین دست‌وپاگیر دارد همیشه با هم اختلاف دارند.» یکی از اعضای اتاق تعاون استان اظهار می‌کند: «برای برگزاری یک جلسه مجمع عمومی این‌قدر بند و تبصره وجود دارد که مشکلات زیادی را برای اعضای تعاونی‌ها ایجاد می‌کند.» یکی از کارشناسان تعاون عنوان کرد: «رعایت قوانین برای تعاونی‌های خانوادگی و هفت‌نفره موضوعیت ندارد و بسیاری از موارد قانونی به شکل صوری انجام می‌گیرد.»

نقل قول‌های بالا نشان می‌دهد بسیاری از شرکت‌کنندگان عقیده دارند که قوانین موجود همسو با مشارکت اعضا نیست. این امر به‌ویژه درخصوص تعاونی‌های کشاورزی و روستایی مشهود است. قوانین موجود درخصوص برگزاری جلسات، نحوه مدیریت تعاونی‌ها و... همسو با مشارکت اعضا نیست.

۶. بحث و نتیجه‌گیری

یکی از عناصر اساسی تعاونی‌ها از جمله تعاونی‌های کشاورزی، عنصر مشارکت است. در هر تعاونی اگر مشارکت اعضا وجود داشته باشد، کار گروهی شکل می‌گیرد. در تحلیل مشارکت اعضای تعاونی‌های کشاورزی، براساس بحث‌های انجام‌شده و فرایند کدگذاری درنهایت سه مقوله به شیوه کدگذاری گزینشی استخراج شد:

۱. تصورات قالبی؛ ۲. مشارکت افتراقی؛ ۳. انطباق نداشتن اصول تعاون با تعاونی‌های کشاورزی رسمی.

از طریق این سه مقوله می‌توان مشارکت در تعاونی‌ها را تحلیل کرد. تصورات قالبی از تعاونی‌ها تأثیر زیادی بر مشارکت اعضا دارد. بررسی نقل قول‌های استخراج‌شده از بحث گروهی متمرکز نشان داد ذهنیت مردم و اعضا به تعاونی‌های کشاورزی کاملاً متفاوت با کارکرد تعاونی‌های امروزی است. عمده تصورات اعضا و فعالان بخش تعاون از تعاونی‌های کشاورزی بر دو محور شکل گرفته است: اول اینکه تعاونی‌های کشاورزی برای اعضا و عموم مردم تداعی‌کننده تعاونی‌های تولید روستایی است؛ درحالی‌که تعاونی‌های کشاورزی می‌توانند در تمام زمینه‌های کشاورزی از جمله خدمات کشاورزی، صنایع تبدیلی، موضوعات دانش‌بنیان و... فعالیت کنند. دوم اینکه تعاونی‌های کشاورزی برای اعضا و عموم مردم تداعی‌کننده ارائه خدمات و محصولات ارزان‌قیمت و کم‌کیفیت است؛ در صورتی‌که تعاونی‌های کشاورزی می‌توانند مانند سایر بنگاه‌های تولیدی و تجاری کالا و خدمات باکیفیت تولید کنند؛ بنابراین می‌توان گفت تصورات قالبی مردم از تعاونی‌های کشاورزی که از زمان پیدایش تعاونی‌ها در ایران شکل گرفته است، هم در شکل‌گیری تعاونی‌ها و استقبال افراد از تشکیل شرکت تعاونی و هم بر مشارکت اعضا در تعاونی‌ها اثرگذار است.

از جمله مقوله‌های دیگر که از نتایج تحلیل بحث‌های گروهی متمرکز این تحقیق استخراج شد و بر مشارکت اعضا اثرگذار است، مقوله مشارکت افتراقی است. براساس نتایج این تحقیق می‌توان گفت مشارکت اعضا در تعاونی‌های تولیدی کشاورزی بسیار کم است. برعکس، در تعاونی‌های تأمین‌کننده نیاز کشاورزان، مشارکت اعضا زیادی است. به عبارتی از دیدگاه افراد شرکت‌کننده در بحث

گروهی متمرکز، مشارکت اعضای تعاونی بدون اشتراک در ابزار تولید از جمله زمین و تجهیزات تولید در سطح بالایی قرار دارد. اعضا در فعالیت‌های پشتیبانی مانند تأمین مواد اولیه تولید، بازاریابی و... که مالکیت آنان را در زمین و ابزار تولید حفظ می‌کند، با یکدیگر در قالب تعاونی مشارکت بالایی دارند. در واقع نوع تعاونی از نظر اشتراکی بودن زمین و ابزار تولید یا استقلال در مالکیت آن بر میزان مشارکت اعضا اثرگذار است.

از مقوله‌های دیگری که بر مشارکت اعضا تأثیر دارد و از بحث‌های گروهی استخراج شد، انطباق‌نداشتن اصول تعاون با تعاونی‌های کشاورزی است. همان‌گونه که ذکر شد، اصول عضویت آزادانه و اختیاری، کنترل دموکراتیک، مشارکت اقتصادی اعضا، خودمختاری و استقلال تعاونی، همکاری در میان تعاونی‌ها، آموزش تعاونی و توجه به جامعه، هفت اصل بین‌المللی تعاون است که توسط اتحادیه بین‌المللی تعاون تدوین شده است. در ایران تاکنون مطالعه‌ای درخصوص تطبیق اصول تعاون با شرایط ایران انجام نشده است. نتایج این تحقیق نشان داد شرکت‌کنندگان در بحث گروهی متمرکز شامل مدیران و اعضای تعاونی‌ها و فعالان بخش تعاون اعتقاد دارند اعضای تعاونی‌های کشاورزی شناخت اندکی از اصول تعاون دارند. از طرفی نتایج نشان داد در تعاونی‌های سنتی کشاورزی، پایبندی به اصول تعاون بیشتر از تعاونی‌های رسمی کشاورزی است. علاوه بر این، نتایج تحقیق نشان داد اصول تعاون در تعاونی‌های کشاورزی به علت انطباق‌نداشتن با شرایط اجتماعی و فرهنگی ایران، مانع تحقق اهداف تعاونی است. به نظر می‌رسد سیاست‌گذاران حوزه تعاون نیز این موضوع را پذیرفته‌اند؛ به عنوان نمونه یکی از اصول تعاون، اصل دموکراسی است. در این اصل بر «هر عضو یک رأی» بدون در نظر گرفتن میزان سهام تأکید می‌شود. قانون شرکت‌های تعاونی سهامی عام مصوب سال ۱۳۸۶ که برابر نبودن آرای اعضا را مدنظر دارد، مغایر با این اصل محسوب می‌شود. می‌توان گفت اصول بین‌المللی تعاون و قوانین موجود، با شرایط تعاونی‌های کشاورزی در ایران انطباق ندارد و این اصول و قوانین در ایران نیازمند بازنگری دقیق برای انطباق با شرایط اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی ایران است. در مجموع نتایج این تحقیق حاکی از این است که تعاونی‌های سنتی کشاورزی که با توجه به شرایط اجتماعی و فرهنگی کشاورزان شکل گرفته بودند، در جلب مشارکت اعضا موفق بوده‌اند. در تعاونی‌های رسمی کشاورزی، با توجه به اینکه این تعاونی‌ها در امتداد تعاونی‌های سنتی شکل نگرفته‌اند و از طرفی اصول و قوانین موجود هم با شرایط تعاونی‌ها انطباق ندارد، در جلب مشارکت اعضا موفق عمل نکرده‌اند. براساس نتایج پژوهش، پیشنهادهای کاربردی عبارت‌اند از: بازنگری در قوانین و اصول تعاون با توجه به شرایط بومی و محلی تعاونی‌های کشاورزی ایران، توجه به تشکیل تعاونی‌هایی که بر مبنای مشارکت اعضا شکل می‌گیرند، توجه به کیفیت تعاونی‌ها به جای نگاه کمی و تقویت تعاونی‌ها از نظر آموزش و اطلاع‌رسانی به اعضا.

۷. منابع

- آجیلی، عبدالعظیم، منجم‌زاده، زهره و اشرفی، پریسا (۱۳۸۸)، بررسی مسائل و مشکلات تعاونی‌های زنان استان خوزستان و راهکارهای کمی و کیفی آن‌ها، نشریه تعاون، ۲۰ (۲۰۸-۲۰۹)، ۶۳-۷۹. <https://dorl.net/dor/20.1001.1.27835464.1388.20.208209.5.8>
- اکبری، حسین (۱۳۹۳). طرح جامع تشکیل و توسعه تعاونی‌های استان خراسان شمالی. طرح تحقیقاتی اداره کل تعاون، کار و رفاه اجتماعی خراسان شمالی.
- پهلوانی، مصیب، کریم، محمدحسین و قربانی، حسین (۱۳۸۷). بررسی و نظرسنجی درباره مشکلات و توانمندی‌های بخش تعاون استان سیستان و بلوچستان. فصلنامه روستا و توسعه، ۱۱ (۱)، ۱۰۱-۱۲۹.
- ترکمان، مهدی و افشار، مهدی (۱۳۸۹). بررسی نقاط قوت و ضعف مدیران و راه‌های بهبود مهارت‌های مدیریتی در شرکت‌های تعاونی فعال استان همدان. نشریه تعاون، ۲۱ (۲۰)، ۱۱۱-۱۲۷.

- حضرتی، مجید و بابایی فینی، ام‌السلمه (۱۳۹۱). شناسایی عوامل مؤثر بر غیرفعال‌شدن تعاونی‌های کشاورزی با استفاده از تحلیل دلفی (مطالعه موردی: شهرستان خدابنده). *فصلنامه برنامه‌ریزی منطقه‌ای*، ۲(۶)، ۹۱-۱۰۳.
- خفایی، بهزاد (۱۳۸۸). عوامل مؤثر بر عدم موفقیت شرکت‌های تعاونی بخش کشاورزی در شهرستان بوشهر. *نشریه تعاون*، ۲۰(۲۱۲)، ۱۸۸-۲۰۰.
- دانش‌مهر، حسین، کریمی، علیرضا و محمودی، جهانگیر (۱۴۰۰). اتنوگرافی نهادی سیاست خودگردانی در تعاونی‌های تولید روستایی (مورد مطالعه: تعاونی‌های تولید روستایی استان کردستان). *فصلنامه تعاون و کشاورزی*، ۳۷، ۳۸-۶۲.
- <https://dorl.net/dor/20.1001.1.27835464.1388.20.212.8.7>
- سوئدبرگ، ریچارد و گرانووتر، مارک (۱۳۹۱). *جامعه‌شناسی اقتصادی؛ ساخت اجتماعی و کنش اقتصادی*. ترجمه علی‌اصغر سعیدی. تهران: تیسرا.
- صفری، سعید (۱۳۹۷). علل محقق‌نشدن اهداف برنامه پنجم توسعه اقتصادی، اجتماعی، و فرهنگی در توسعه تعاونی‌ها. *فصلنامه علمی-پژوهشی فرایند مدیریت و توسعه*، ۳۱(۴)، ۶۳-۹۸.
- <http://dorl.net/dor/20.1001.1.17350719.1397.31.4.1.8>
- صفی‌نژاد، جواد (۱۳۶۸). *بنه (نظام‌های زراعتی سنتی ایران)*. تهران: امیرکبیر.
- طالب، مهدی (۱۳۹۱). اصول و اندیشه‌های تعاونی. تهران: دانشگاه تهران.
- طالب، مهدی و بخشی‌زاده، حسن (۱۳۹۱). تعاونی‌های روستایی و حکمرانی روستایی در ایران. *نشریه توسعه محلی (شهری-روستایی)*، ۴(۲)، ۲۵-۴۶.
- <https://doi.org/10.22059/jrd.2013.30285>
- عباسی، رسول، رسول‌زاده، بهزاد و عباسی، پروین (۱۳۸۸). عوامل مؤثر بر موفقیت و عدم موفقیت تعاونی‌های تولیدی استان اردبیل. *نشریه تعاون*، ۲۰(۲۱۰-۲۱۱)، ۷۱-۹۰.
- فرهادی، مرتضی (۱۳۸۶). *واره، درآمدی به مردم‌شناسی و جامعه‌شناسی تعاون*. چاپ دوم. تهران: شرکت سهامی انتشارات.
- فرهادی، مرتضی (۱۳۷۳). *فرهنگ یاریگری در ایران*. جلد اول. تهران: مرکز نشر دانشگاهی.
- فلیک، اووه (۱۳۹۱). *درآمدی بر تحقیق کیفی*. ترجمه هادی جلیلی. تهران: نشرنی.
- فیض‌آبادی، حسین و محمدنیا، احمد (۱۳۸۷). بررسی نقش کارآفرینی و پایبندی به اصول تعاون و رابطه آن با موفقیت تعاونی‌ها. *خلاصه مقالات همایش ملی تعاون و کارآفرینی*. تهران. ۲۴-۲۵.
- فیض‌آبادی، حسین، بصیری، علی‌رضا و رجائی صدر، زینب (۱۳۸۸). بررسی و تحلیل ویژگی‌های تعاونی‌های برتر کشور در سال ۱۳۸۷. *نشریه تعاون و کشاورزی*، ۲۰۴-۲۰۵، ۱۲۹-۱۴۶.
- کریمی‌درمنی، حمیدرضا (۱۳۹۶). یاریگری در ایران (دگریاری، همیاری، خودیاری). تهران: انتشارات کندوکاو.
- کیمبرلی، زولی و رابرت، کراپ (۱۳۸۵). اصول و رویکردهای تعاون در قرن بیست‌ویکم. ترجمه مرجانه سلطانی. تهران: نشر پایگان.
- لطیفی، سمیه (۱۳۹۰). آسیب‌شناسی تعاونی‌های فرش دستباف روستایی (مطالعه موردی: شهرستان همدان). *فصلنامه انجمن علمی فرش ایران*، ۱۸، ۸۱-۹۶.
- <http://dorl.net/dor/20.1001.1.20082738.1390.7.18.6.6>
- لمتون، کاترین سواين فورد (۱۳۳۹). *مالک و زارع در ایران*. ترجمه منوچهر امیری. تهران: بنگاه ترجمه و نشر کتاب.
- نکویی‌نایینی، سید علی، علی‌بیگی، امیرحسین و زرافشانی، کیومرث (۱۳۸۸). واکاوی عوامل مؤثر بر موفقیت تعاونی‌های روستایی شهرستان کرمانشاه. *روستا و توسعه*، ۱۲(۴)، ۱-۲۲.
- وزارت تعاون (۱۳۸۴). *اصول و اندیشه‌های تعاون*. تهران: وزارت تعاون، معاونت تحقیقات، آموزش و ترویج وزارت تعاون.
- وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی (۱۳۹۸). *آمارنامه وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی سال ۱۳۹۷*. تهران: مرکز آمار و اطلاعات راهبردی.
- هاشمی، سید ضیاء، فولادیان، مجید، میرمحمدتبار، سید احمد، تیموری، محمود و تیموری، مصطفی (۱۴۰۱). بررسی عوامل مؤثر بر موفقیت تعاونی‌ها در ایران: مطالعه‌ای فراتحلیل. *نشریه توسعه محلی (روستایی-شهری)*، ۱۴(۱)، ۲۷-۵۴.
- <https://doi.org/10.22059/jrd.2022.340085.668708>
- هزارجریبی، جعفر (۱۳۹۱). بررسی عوامل مؤثر بر ناکارآمدی تعاونی‌های نصر در شهر کرمانشاه. *فصلنامه برنامه‌ریزی منطقه‌ای*، ۲(۸)، ۵۳-۶۶.

هنینک، مونیک (۱۳۹۲). راهنمای بین‌المللی پژوهش گروه متمرکز برای علوم اجتماعی و علوم بهداشتی. ترجمه ایرج فیضی و مهسا طاهران. تهران: تیسرا.

- Abbasi, R., Rasulzadeh, B., & Abbasi, P. (2009). Factors affecting the success and failure of production cooperatives in Ardabil province. *Quarterly Journal of Cooperation and Agriculture*, 20(210-211), 71-90. (In Persian)
- Abera, Y., Haji, J., Legesse, B., & Sassi, M. (2021). Challenges of agricultural cooperatives and their impact on the profitability of potato producers in eastern Ethiopia. *Review of Agricultural and Applied Economics*.
- Ajili, A., Manjemzadeh, Z., & Ashrafi, P. (2009). A study on women cooperative problems in khuzestan province: Solutions to their qualitative and quantitative enhancement. *Quarterly Journal of Cooperation and Agriculture*, 20(208-209), 63-79. <https://dorl.net/dor/20.1001.1.27835464.1388.20.208209.5.8> (In Persian)
- Akbari, H. (2014). *Comprehensive plan for the formation and development of cooperatives in North Khorasan province*. Research project of the General Directorate of Cooperatives, Labor and Social Welfare of North Khorasan. (In Persian)
- Barraud-Didier, V., Henninger, M. C., & El Akremi, A. (2012). The relationship between members' trust and participation in the governance of cooperatives: The role of organizational commitment. *International Food and Agribusiness Management Review*, 15(1), 63-86.
- Borgen, S. O. (2001). Identification as a trust-generating mechanism in cooperatives. *Annals of Public and Cooperative Economics*, 72, 209-228. <http://dx.doi.org/10.1111/1467-8292.00165>
- Chloupkova, J., Svendsen, G. L. H., & Svendsen, G. T. (2003). Building and destroying social capital: The case of cooperative movements in Denmark and Poland. *Agriculture and Human values*, 20, 241-252. <https://doi.org/10.1023/A:1026141807305>
- Danesh Mehr, H., Karimi, A. R., & Mahmoudi, J. (2021). Institutional Ethnography of Self-Management Policy in Rural Production Cooperatives (Study Case: Rural Production Cooperatives of Kurdistan Province). *Quarterly Journal of Cooperation and Agriculture*, 37, 38-62. <https://dorl.net/dor/20.1001.1.27835464.1388.20.212.8.7> (In Persian)
- Dobrohoczki, R. (2006). Cooperatives as social policy means for creating social cohesion in communities. *Journal of Rural Cooperation*, 2(34). [10.22004/ag.econ.44669](https://doi.org/10.22004/ag.econ.44669)
- Eisenhardt, K. M. (1989). Agency theory: an assessment and review. *Academy of Management Review*, 14, 57-74. <https://doi.org/10.5465/amr.1989.4279003>
- Fama, E. F., & Jensen, M. C. (1983). Separation of ownership and control. *Journal of Law and Economics*, 26, 301-325.
- Farhadi, M. (1994). *Helping culture in Iran* (Vol. 1). Tehran: University Publishing Center. (In Persian)
- Farhadi, M. (2007). *Vareh, an introduction to anthropology and sociology of cooperation* (2nd ed.). Tehran: Publishing Company. (In Persian)
- Feizabadi, H., & Mohammadnia, A. (2008). Examining the role of entrepreneurship and adherence to the principles of cooperation and its relationship with the success of cooperatives. *The National Conference on Cooperation and Entrepreneurship*. Tehran, 24-25. (In Persian)
- Feizabadi, H., Basiri, A. R., & Rajaei Sadr, Z. (2009). An assessment on the particulars of the nation's best cooperatives in 2008. *Quarterly Journal of Cooperation and Agriculture*, 20(204-205), 129-146. <https://dorl.net/dor/20.1001.1.27835464.1388.20.204205.7.2> (In Persian)
- Feng, L., & Hendrikse, G. W. J. (2012). Chain interdependencies, measurement problems and efficient governance structure: cooperatives versus publicly listed firms. *European Review of Agricultural Economics*, 39, 241-255. <https://doi.org/10.1093/erae/jbr007>
- Flick, U. (2012). *An introduction to qualitative research*. Translated by: H. Jalili. Tehran: Ney Publishing. (In Persian)
- Fulton, M. E., & Hueth, B. (2009). Cooperative conversions, failures and restructurings: an overview. *Journal of Cooperatives*, 23(1142-2016-92772), i-xi.
- Harte, L. (1997). 3 Creeping Privatisation of Irish Co-operatives: A Transaction Cost Explanation. *Strategies and Structures in the Agro-Food Industries*, 32-54.

- Hashemi, S. Z., Fouladiyan, M., Mir Mohammad Tabar, S. A., Teymuri, M., & Teymuri, M. (2023). Investigating factors affecting the success of cooperatives in Iran: a meta-analysis study. *Journal of Community Development (Rural-Urban Communities)*, 14(1), 27-54. <https://doi.org/10.22059/jrd.2022.340085.668708> (In Persian)
- Hazrati, M., & Babaei Fini, U. S. (2012). Identifying the factors affecting the deactivation of agricultural cooperatives using Delphi analysis (Case study of Khodabandeh). *Regional Planning Quarterly*, 2(6), 91-103. (In Persian)
- Heilbrunn, S. (2005). Entrepreneurship, social capital and community development: The case of the Israeli kibbutz. *Journal of Rural Cooperation*, 33(2), 111-126. <http://dx.doi.org/10.22004/ag.econ.45105>
- Hennink, M. M. (2012). *International focus group research: A handbook for the health and social sciences*. Translated by: I. Faizi & M. Taheran. Tehran: TISA Publications. (In Persian)
- Hezar Jaribi, J. (2013). Investigation of the factors affecting the inefficiency of non-use cooperatives in the city of Kermanshah. *Regional Planning Quarterly*, 2(8), 53-66. (In Persian)
- Holmström, B. (1999). Future of cooperatives: A corporate perspective. *The Finnish Journal of Business Economics*, 48(4), 404-417.
- Hong, G., & Sporleder, T. L. (2007). *Social capital in agricultural cooperatives: application and measurement*. Available at: www.usaskstudies.coop/socialeconomy/files/congress07/hong_sporleder.pdf.
- Kara, M., Çendek, S. Y., & Örki, A. (2020). Applications and suggestions for increasing the foreign trade performances of agricultural cooperatives: The case of Thrace.
- Karimi Dermeni, H. R. (2017). *Helping in Iran (different types of help, help, self-help)*. Tehran: Kandokav Publications. (In Persian)
- Khafaie, B. (2009). Factors contributing to the lack of success in the agricultural cooperative companies of Bushehr and Dashtestan cities. *Cooperation and Agriculture*, 20(212), 188-200. (In Persian)
- Kimberly, Z., & Krapp, R. (2006). *Principles and approaches of cooperation in the 21st century*. Translated by: M. Soltani. Tehran: Payegan Publishing House. (In Persian)
- Laffont, J. J., & Martimort, D. (2002). *The theory of incentives: the principal-agent model*. Princeton University Press, Princeton, NJ, USA.
- Lambton, A. K. S. (1960). *Owner and Planter in Iran*. Translated by: M. Amiri. Tehran: Book Translation and Publishing Company. (In Persian)
- Latifi, S. (2011). Pathology of rural handwoven carpet cooperatives (case study of Hamedan city). *Iranian Carpet Scientific Association Quarterly*, 18, 81-96. <http://dorl.net/dor/20.1001.1.20082738.1390.7.18.6.6> (In Persian)
- Levi, Y., & Davis, P. (2008). Cooperatives as the “Enfants Terribles” of economics: Some implications for the social economy. *Journal of Socio-Economics*, 37(6), 2178-2188. <https://doi.org/10.1016/j.socec.2008.06.003>
- Ministry of Cooperatives (2005). *Principles and ideas of cooperatives*. Tehran: Ministry of Cooperatives, Deputy of Research, Education and Promotion of the Ministry of Cooperatives. (In Persian)
- Ministry of Cooperatives, Labor and Social Welfare (2019). *Statistics of the Ministry of Cooperatives, Labor and Social Welfare in 2018*. Tehran: Strategic Information and Statistics Center. (In Persian)
- Nakoui Nayini, S. A., Ali Beigi, A. H., & Zarafshani, K. (2009). Analyzing factors affecting the success of rural cooperatives in Kermanshah city. *Village and Winter Development*; 12(4):1-22. (In Persian)
- Pahlavani, M., Karim, M. H., & Ghorbani, H. (2008). Problems, challenges and potentials of the cooperative sector in Sistan-and- Baluchestan Province of Iran. *Village and Development Quarterly*, 11(1), 101-129. (In Persian)
- Regina Leite, A., Machado Padilha, A. C., & Binotto, E. (2021). Cooperation challenges in agricultural cooperatives. *Brazilian Journal of Management/Revista de Administração da UFSM*, 14(4).
- Richards, T. J., Klein, K. K., & Walburger, A. (1998). Principal-agent relationships in agricultural cooperatives: An empirical analysis from rural Alberta. *Journal of Cooperatives*, 13, 21-33.
- Safari, S. (2018). The reasons for not achieving the goals of the fifth economic, social, and cultural development program in the development of cooperatives. *Quarterly of the Management and Development Process*, 31(4), 63-98. <http://dorl.net/dor/20.1001.1.17350719.1397.31.4.1.8> (In Persian)
- Safinejad, J. (1989). *Boneh (Traditional Agricultural Systems of Iran)*. Tehran: Amirkabir Publishing House. (In Persian)

- Siebert, J. W., & Parkb, J. L. (2010). Maintaining a healthy equity structure: a policy change at producers cooperative association. *International Food and Agribusiness Management Review*, 13(3), 87-96.
- Swedberg, R., & Granovetter, M. S. (2012). *Principles of economic sociology*. Translated by: A. A. Saeedi. Tehran: Tisa Publications. (In Persian)
- Taleb, M. (2012). *Cooperative principles and ideas*. Tehran: Tehran University Press. (In Persian)
- Taleb, M., & Bakshizadeh, H. (2012). Rural Cooperatives and Rural Governance in Iran. *Journal of Community Development (Rural and Urban Communities)*, 4(2), 25-46. <https://doi.org/10.22059/jrd.2013.30285> (In Persian)
- Turkman, M., & Afshar, M. (2010). Examining the strengths and weaknesses of managers and ways to improve management skills in active cooperative companies in Hamadan province. *Cooperative Journal*, 21(20), 111-127. <https://dorl.net/dor/20.1001.1.27835464.1389.21.2.6.2> (In Persian)
- Österberg, P., & Nilsson, J. (2009). Members' perception of their participation in the governance of cooperatives: the key to trust and commitment in agricultural cooperatives. *Agribusiness*, 25(2), 181-197. <https://doi.org/10.1002/agr.20200>
- Özalp, A., & Yilmaz, İ. (2020). Evaluation of the Problems of Milk Collecting Agricultural Cooperatives in the West Mediterranean Region of Turkey. *International Journal of Agriculture Forestry and Life Sciences*, 4(2), 311-314.